

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Közhivatali viszony.

A helyes közigazgatási berendezkedés főfontosságú alkatrésze a törvényileg szabályozott közhivatali *pragmatica*. A közhivatalnoki jog eltérő természetű a közigazgatási jog egyéb intézményeitől, megköveteli, hogy annak egész teste a törvénybe mint különálló rész illesztessék bele. A közhivatali *pragmatica* tartalmazza a hivatalnokoknak állásukkal kapcsolatos jogait és kötelelességeit; a jogok és kötelelességek pontos körülírása valamint az egész közigazgatásnak határozottságot, világosságot és erőt kölcsönöz: úgy a hivatalnoknak is működése terén biztos irány és felfelé, lefelé erős védelem. Mióta a közhivatal *nobile officium*ból, valóságos élethivatássá fejlődött, olyanná, a mely az egyén teljes odaadását igényli, mint kötelelességet és a létfenntartás eszközeit adja, mint jogot, azóta az országos törvényhozások egyik főfontosságú feladatát képezi a közhivatali viszony részletes szabályozása. Az európai nagy államok ezt a jogintézményt oly magasra méltatták, hogy az alkotmány rendszerében mutatnak ki számára helyet, mi által a magán-jogi alantás szírvonalról egyszer s mindenkorra felemelték s az egyént, mint hivatalnokot oda képezték, hogy minden hivatalos cselekedetében a köz irányozza, az a melyik neki, mint *organicus* alkatelemének létfenntartást biztosít. Nálunk is kezdi belátni a törvényhozás a hivatali jogok és kötelelességek törvényi szabályozásának fontosságát s annak nagy horderejét, hogy a hivatalnokot az önkény ellen megoltalmazván eljárásában az erkölcsi bátorság kellő mértékét érvényesítse; de még mindig sok van a hivatalnok személyi viszonyaiból, a mi a rendeleti jog személyes elbánásának van oda dobva áldozatul.

A római kath. egyház korán felismervén a rendszeres hivatali *pragmatica* kiváló előnyét,

annak kihasználásával megalkotta hatalmas szervezetét, melynek erején sem a tiszta evangélium, sem a világi felvilágosodottság ereje nem tudott eddigelé döntő diadalt venni. Csakhogy a római egyházban a hivatali viszony rendezettsége nem hozta létre azt az összhangot az egyén és a köz érdeke között, a mi éppen eszményi célját képezi; mert a hivatali viszony egyedüli képző elemét a hatalmi kérdés képezvén az egyén a hatalmat képviselő legfelsőbb egyéni hatóság feltétlen önkénye alá vettetett. A római kath. egyház közhivatali pragmatikája felülről tekintve isteni tekintélyvel körülvevett parancs, alantól tekintve szolgai engedelmesség. Az összes egyházi hatalom a pápaság intézményében személyesítettven meg, a végrehajtás alsóbb factorai csak *mandatariusokká* válnak, olyan *precarius* jogkörrel, a mi felülről bővíthető, szűkíthető, felfüggeszthető, vagy megszüntethető. De a ranglétra eme következetes és szigorú kiépítése koránt sem rontja le a szervezet működésének hatékonyságát, sőt az egyén teljes alárendeltségét feltételezvén az összeség által kitűzött célt annál erőteljesebben munkálhatja s ez mindaddig tart, míg az *absolutisticussá* kifejtett egyeduralmi elv benne az egyházban csorbítatlan tekintélyben áll. Éppen azért a római kath. egyház közhivatali *pragmaticája* az egyházban uralkodó közfelfogás szerint teljes még annak dacára is, hogy a közhivatali viszony egyik sarkitétele: az egyén védelme a többséggel szemben nem is talál benne érvényesülést.

A szabadság jegyében született reformáció éppen a hierarchiában találta az egyik ütközési pontot; az egyetemes papság elvével nem tartotta összeegyeztethetőnek az egyházi hatalom olyatén összpontosítását, mely az emberi tekintély tulzásaival az evangéliumi egyenlőség elvét teljesen elenyészteti. A közigazgatási szervezet irányelvei sok hányattatáson mentek keresztül,

mig az alkotmányos felfogás sarkpontja körül kifejeződtek. A protestáns nemzeti egyházak a közigazgatási szervezet különbözőségeivel gazdagok; egyben azonban mindnyájan megegyeznek: abban tudniillik, hogy a közhatalom forrása az egyház egyeteme s ennél fogva annak kezelésére a jogosítvány alkotmányos formák között szerepelhet. A közhatalomra való jogosítványszerzés minden más formája, úgy az önhatalmi, mint a kinevezési forma a protestáns egyházalkotmány alapelveivel ellenkezik. Az egyén úgy a jogosítványt, védelmet mint a köteleztetést a köztől nyerheti s éppen ezért a hivatali viszony egészének egyetemes erejű törvény által kell szabályozva lenni.

Egyházi törvényünk a második és harmadik részben adja a közhivatali pragmaticát: de fellette fogyatékosan. Minden helyes közhivatali pragmaticának tartalmaznia kell a következőket: a közhivatal elnyeréséhez szükséges általános és különös tulajdonságok (szakképzettség), a hivatali állás elnyerésének és elvesztésének módja; szolgálati kötelezettségek; felelősség és igényeket (javadalomra, nyugdíjra.) A közhivatal elnyeréséhez szükséges általános tulajdonságokat a törvény elég szerencsésen körvonalozza az egyes hivatalnokok felsorolásánál; szakképzettséget csak a lelkészeknél és tanítóknál ír elő; a hivatali állás elnyerésének és elvesztésének módjait is tartalmazza, a szolgálati kötelezettség is körvo-

naloza van; de már a felelősség megállapításával igen könnyen bánik el; mert a 181. §. csak általános keretekben mozog s a fokozatos felelősséget egyáltalában nem ismeri; pedig a nagyobb egyházakban, hol az anyagi ügyek kezelése több hivatalnok feladatát képezi, ennek számos esete fennforog. A javadalomra és nyugdíjra való igényt pedig a törvény teljesen szabályozás nélkül hagyja. A 185. és 186. §. szól ugyan négy osztályról az egyházaknak s az osztályok megállapítását bizonyára a javadalom nagyságához kívánja alkalmazni; de a különböző osztályok javadalmának mérvét nem állapítja meg s innen a gyakorlatnak az az önkényes eljárása, hogy az osztályok megváltoztatásába bizonyos személyi tekintetek is bejátszanak; minek elkerülése végett (ha ugyan az osztályokhoz kötött lelkész-választási rendszer megmarad) helyes volna, ha a zsinati törvény kimondaná, hogy az osztályba sorozást a kerületek állapítják meg tiz esztendő érvényességgel. Ugyancsak a javadalomra való igényről kellene kimondani a díjlevél csonkíthatatlanságát; annak csonkíthatóságát az egyházkerületi közgyűlés határozatától tévéen függővé.

Egyházi törvényünk alapján szoros értelemben véve csak a lelkészek tekinthetők egyházi hivatalnokoknak; a köznevelés és oktatás szervei csak e kifejezés tágabb körébe oszthatók; a többi közigazgatási faktorokban pedig hiányzik

TÁRCA.

A hugonották végső küzdelme a 18. században.

Azon állami elv, hogy a *politikai többség* az uralkodó, s annak a kisebbség tartozik meghajolni, a keresztyén egyházakra alkalmazva, volt szülője a szerencsétlen vallás háborúknak, vértanuságoknak, s századokig tartó élet-halál tusáknak. Drága áron, s mérhetlen csapások után kezdte tanulni az emberiség, hogy valódi béke és szabad fejlődés korszaka akkor áll be, ha az egyházi társadalomban a kisebbség is létjogot és szabadságot nyer.

II. Ferdinánd császár és király szét tépte a protestáns cseheknek adott „felség levelet“ 1618, s harminc éves szörnyű háború lett következménye. *XIV. Lajos* francia hóditó király *visszavonta* 1685. okt. 18-án a francia prorestánsoktól a 87. év előtt ösétől adott szabadság levelet, a nantesi edictumot. A hit-szabadság szent kárpitjának szétrepesztése száz évig tartó vergődő állapotot idézett elő, a pu-ztulás és a sir szélére sodorta ez addig virágzott hugonotta egyházat. A 626 gyülekezetből 78; a 648 lelkészből 171 maradt meg az üldözés megszűntével.

I. Az általános kép.

A hugonotta egyház négy főiskolája bezárattott, tanárai, tanulói szétfutottak. Valamennyi templomai voltak: 813 bezárattak és lerontattak. Valamennyi lelkészei voltak, mintegy 600, száműzetésbe taszítottak. Száz és száz ezer hívei földönfutóvá tétettek, vagy külföldön kerestek menedéket; majd ez is megátoltatott, a futásban elfogattak gályarabságba küldettek, a honmaradásra kényszerítetteket lovaskatonaság erőszakos munkájával térítették vissza a katolikus egyházba. Már a visszahúzó rendelet előtt kezdődtek a zaklatások és üldözések.

Azon idők *naplója* telve a legszomorubb adatokkal. 1685. szept. 7. Louvois hadügyminiszter, tudósítja a királyt, hogy a *bordeauxi* katona kerületben oly rohamosan bajtották végre a térítést, hogy a 150 ezer reformátusból nem marad hátra több 10 ezernél. Szept. 11. *La Rochelleből* ment a tudósítás, hogy 20 előkelő református áruhában Angliába akart hajón menekülni, de felfedeztetvén kényszermunkára, gályarabságra ítéltetett. Szept. 12. *Nimesbe* a dragonyos végrehajtók behatoltak, a lelkész *Cheiron*, a megrémült gyülekezetet felhívta: legyenek állhatatosok; a hívek visszazengtek „esküszünk“ és okt. 4. maga a lelkész hittagadóvá lett. A rettenetes *Baville* katona parancsnok, kit telyhatalmától Languedoc királyának nevezett a nép, maradt legszomorubb emlékezetben hátra. Október 30. elhalt a visszahúzó rendelet egyik aláírója *Le Tellier*

a hivatali állás élethivatásszerű jellege, a mely az egyén erejének teljes odaadását s létfenntartásának biztosítását feltételezi. A törvényen ennek biztos felismerése végig is vonul; mert az összes felsorolt egyházi tisztviselők között a lelkészszel, a tisztí állások között a lelkészi állással foglalkozik legbővebben; de rendelkezései e tekintetben sem kimerítőek. A törvény ugyanis a lelkésznek következő válfajairól emlékezik: rendes-, helyettes-, segéd-lelkész, lelkészminőségű theologiai-, középiskolai és tanítóképzési rendes tanár. Positív meghatározását egyiknek sem adja. A lelkészminőségű tanároknak nézve nem forog fenn kétség; mert ehhez a minőséghez elvitázhatatlanul a lelkészképesítő vizsgálatok sikeres letétele és az illető rendes tanári szék szabályszerű elnyerése szükséges; bár ezt is helyénvaló volna törvényben határozottan kimondani.

De kérdés kik tekintendők rendes-, helyettes- és segéd-lelkésznek? Az egyházjog ennél a kérdésnél könnyen eligazodik. Rendes lelkész az a lelkész, ki a törvényes formák között parochialis jogkörrel bíró lelkészi állásra megválasztott; helyettes lelkész, az a lelkész a ki rendes lelkész híján vagy távol léte esetén rendes lelkészi jogkörrel ideiglenesen alkalmaztatik; segéd-lelkész az a lelkész, a ki rendes lelkész oldala mellett iurisdiction nélkül lelkészi teendők végzésére alkalmaztatik. De egyházi törvényünk eme három állás különbözőségét sem az alkal-

mazási mód, sem a jogkör tekintetében nem állapítja meg. Egyedül a rendes lelkészi állás az, a mely a törvény alapján megconstruálható és pedig az alkalmazási mód segélyével; kétségtelen lévén, hogy a törvény szerint rendes lelkész csak az lehet, a ki az E. T. III. részében előirt módon nyer lelkészi állást. De a helyettes- és a segéd-lelkészre nézve sem az alkalmazási mód, sem a javadalom sem a jogkör tekintetében nem ad a törvény directiot. S még ezen kívül ott áll a nagy kérdés, hogy hát azok a lelkészjellegű más egyházi hivatalnokok, a kik parochialis jogkör nélkül ugyan, de egyházi javadalom ellenértékének fejében végeznek egyházi functiot? a lelkészek melyik osztályába sorozhatók? A törvény eme zürzavara és homálya mindenestre legenyhébb alkalmazásra kötelezi a gyakorlatot; de egyszersmind az összeülendő zsinatnak e tekintetben szabatos és kimerítő rendelkezést tesz kötelességévé.

Legcélszerűbb a rendes lelkészség feltételül a szabályszerű választást és állandó javadalmat (legyen bár mindkettőnek vagy csak egyiknek is forrása az egyházközség, felsőbb egyházi hatóság vagy tanintézet) állapítani meg. A helyettes- és segéd-lelkészek minőségének törvényi meghatározása a fentebb említett szempontok szerint volna eszközölhető; még pedig úgy, hogy a segéd-lelkészek is megnyernék a törvény által azt a méltatást, a mit úgy a qualificatiójuk, mint

korlátnak, Bossuet predikálta el, gyászbeszédében „nagy műnek“ „szép emlékek“ magasztalá, a Tellier által megpecsételt okmányt. Okt. 31. Metzben az odaváló négy lelkész bucsuzott megható szereteti jelek közt hivatól, kora reggel, a Moselle folyó partján; a hazát örökre elhagyó lelkészek a vallásos áldást a Krisztushoz fordulva így rekeszték be: „Imé! mi *mindent* elhagyunk és *Téged* követünk.“

A Bossuet szerint „nagy mű“ szép emlékére több rendbeli és nagyságu *emlék-érmek* verettek. Egyiken a nagy király, Lajos képe „a két millió kalvinista visszavezetője“ az egyházba. A másik érem felirata: „300 templom állítása“, a lerombolt protestáns templomok helyébe. A 3-ikon irva áll: „Az eretnekség kiirtva.“ (Haeresis extincta.)

II. Brousson lelkész.

Az evangéliumi istenitisztelet elnémult. Rejtett helyeken félve énekelhettek csak egyes zsoltárt el. A menekülésből egyes lelkészek kísérletet tettek volt hivatól közé visszahatolni. Az ily lelkészek elfogatás esetében felakasztattak, 13 év alatt 33 lelkész végezte bitófán életét.

Lássunk egyet ezek közül. *Brousson Claudius*, jogtudor és ügyvéd Toulouseban, Montauban elfogott lelkészeinek védelmére kelt, az ő házában összegyűlt presbyterek a lepecsételt templomokat akarták felnyit-

tatni, kérvényt adtak be a királyhoz. Az udvar katonaság küldésével felelt. Broussonnak is futni kellett Lau sanneba. (Helvetia). Itt szíve nem hordhatta tovább, hogy elhagyja hitfeleit, lelkészi pályára lépett, s a Cévennes hegységben megkezdé utazó lelkészi missionariusi pályáját. Baviille 500 Lajos aranyat tűzött jutalmul annak ki élve elfogná. (1693.) Nyomon üldöztetvén Hollandiába menekült. De mindig szívébe zugott szenvedő társai nyögése, ismét visszatért és az északi részekben több ponton predikált. A lehetlenséggel küzdve, újra futással menekült. 3-adszor is kísérletet tett utazó predikátorként a tiltott hazában működni. Baviille 600 aranyat tűzött fejére. Csaknem csodás körülmények között számtalanszor siklott ki a körülvevők kezeiből. Végre is egy áruló elfogta, Baviille kezébe került, s Montpellierben (1698. nov. 4.) bitófán végezte hősi életét 9 évi bátor pályája után. Imé a tisztos vértanu areképe! Fenmaradt egyházi beszédei „Titkos manna“ cím alatt Hollandiában nyomattak ki. Halála előtt 3 hónappal kelt *utolsó levelében* írta: „Reméljünk, még egyszer fel fog tűnni az Ur ereje és dicsősége az ő templomában, a mi hazánkban.“ A jövő beteljesíté e látnoki sugalatot. Brousson „irt, beszélt, küzdött és vértanui halált halt a nyájért.“

III. Camisard háboru.

Sötétben kezdődött a borus 18. század, s a hugonotta türelem megszakadt. A Cévennes vidék egyik

a lelkész oldalán vagy legtöbbször lelkész helyett végzett tömérdek munkájuk által méltán megvárhatnak; hogy végre jogállásuk teljes kifejtése által engeszteltetnék ki az a sok méltatlanság, a mit a mult velök szemben elkövetett s a mit a mult zsinat elég ridegen úgy codificált, hogy a hivatali pragmaticában még az egyházfinak is szentel külön fejezetet; s a segédlelkészt pedig itt-ott eldugja a paragrafusok között. Ideje volna már, mikor a mezei munkások és munkaadók közti viszonyt is rendezte az állami törvényhozás, hogy a zsinat megemlékezne méltóképpen a segédlelkészekről, a kik nálunk rendszer lelkészeknél mindössze egy szeszélyes választási eséllyel kevesebbek.

H.-Szoboszló, 1902. Aug. 19.

Dr. Baltasár Desső,
ev. ref. lelkész.

Gondolatok egyházi törvényeink felett a közlő zsinat alkalmából.

III.

Egyházalkotmányunk.

A református, általában a protestáns iskolák államosítására a politikai reakciónak van szüksége. Annak a politikai reakciónak, a mely a népek szabadságát újra megsokalva és még nagyobb mértékben félve a több szabadság, több és általánosabb jogok követelésétől, esetleg erre irányuló erőszakos kitörésektől, hazánkban is

papja a lavalai prior *Langlade Ferencz* a Genffelé menekülni akarókat fogdosztatta, saját papi lakát börtönné és kinpaddá változtatta. A kinzottak kiszabadítására 1702. összesereglettek a rokonok, felgyújtották lakát, jul. 24. s e ténynyel kezdetét vette a *kamisard* (fehér zubbonyos) *háboru*, a királyi hadsereg és tábornokai a polgárháboruvá kerekedett tusában, tulerövel, évek során át leverték a felkelést, vallásos rajongó vezérei egymásután szenvedték a halált, Roland elesett, Catinat elfogatván megégettetett, Clavis kerékbe törtetett. A 9 éves beháboru mintegy 60 ezer életet oltott ki. Éppen mikor a II. Rákóczi-féle nagy mozgalom végét érte, 1711-ben, a Camisard háboru is elaludt, azt is, ezt is külföldről táplálták, elvonatván a segély, mint az olajvesztett lámpa végsőt lobbant. Anna angol királyné csak annyi enyhületet tudott 1713. kieszközölni, hogy 300 hugonotta gályarabnak visszaadatott szabadsága. De a francia ref. egyház elnémult, már 1700-tól kezdve egyetlen lelkész sem mert visszatérni s 1715. márc. 8 kelt Versaillesi rendelet kihirdette ország-szerte „a protestantismus megszűnt Francia országban.“

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs,
hittanár.

az alkotmányosság visszaállítása után csakhamar felütötte a fejét; és a mely politikai reakció azoknak a követeléseknek a fékentartására az erős központi hatalom teremtését, megszilárdítását, ellensúlyozására, esetleg a szabadság, függetlenség szellemének lassu elorsvasztására a nevelést látja alkalmas eszköznek. Én előtem legalább tisztán áll az, hogy ha jó hazafiak, eszményeket ismerő írók és más emberek (ha ugyan vannak ma még ilyenek!?) lelkében még mindig úgy állnak az állami iskolák, mint a magyarság erősítésének tulsulya, fölénye biztosításának eszközei (ámbár, mint megmutattam, tévesen): de gyakorlati politikusok, állam és kormányférfiak, a hatalmon lévők, vagy annak körében élők rég feladták már az állami iskolázatásról táplált ezen eszményi gondolkozást; ezek, megértvén azt, hogy a kigondolt célra az állami iskolák nem elégségesek, bizonyosan ugyanakkor rájöttek arra is, hogy ellenben annak az általok szükségesnek ítélt hatalom erősítésére, terjesztésére nagyon is alkalmasok; és az eszményi cél, a magasabb rendű érdek helyett a gyakorlatinak hajtották, vagy igyekeztek szolgálatába hajtani a nevelést, az iskolákat is. Hogy aztán az a mindenható államhatalom, annak a közélet, a kormányzás minden ágára kiterjesztése, minden lehető intézménynek az állam hatalmi körébe vonása szándékosan a hazának üdvéért van és történik-e, — annak fejtegetése már nincs megengedve, azt hiszem — egyházi lapnak. Mi fogadjuk el a jóhiszeműséget. De mutassuk ki a való igazságot.

Nem új dolgot mondok azzal, hogy a ki fizet, az parancsol; hogy minden intézmény lentartójának a szolgálatában áll. annak akarata szerint igazodik. A mennyiben az állam egy elvont fogalom, annak hatalmát emberek, a kormányok kezelik. Ugyanazért a gyakorlatban, a való életben minden állami intézmény a mindenkori kormányok szolgálatában áll. Ott állnak tehát az állami iskolák is. És pedig ott állnak annyira, hogy az állam, a magyar haza számára célzott nevelés végeredményében a mindenható kormányok számára való nevelés. E nevelés pedig már természet szerint (hiszen az ember jellemében meglévő tulajdonságúal fogva minden kormányok az abszolút uralomra hajlanak) sem lehet szabad; e nevelés az ember lelkét, jellemét szolgaságba töri. Kell-e hivatkoznom a temérdek, akarat és vélemény nélküli, vagy meggyőződése és a subordináció között kétségbeesett lelkiharcoló vivó állami hivatalnokra, ezek közt éppen a tanítók és tanárookra is?! És a szellem, a gondolkodás szabadságának megítélésére az állami tanításnál, emlékezzünk a tanári fegyelmi vizsgálatokra, áthelyezésekre, elmozdításokra, vagy nyugdíjazásokra! Látni fogjuk, hogy államellenes tanokat míg alig üldöznek, meg nem büntetnek nemzetiségi izgatónál: addig kormányellenes nyilatkozatok, vagy bizonyos tekinteteket sértő igazságok hirdetéséért azonnal lesújt a hatalom erős keze, a mi természetesen az igazság nyílt hirdetését az állam intézeteiben lehetetlenné teszi. Ezt a lehetetlenséget akarja a mindenhatóságra törekvő kormány szervezet elérni minden vonalon, mert, minden tagadás dacára, nálunk Magyarországon hamis okok miatt félnek a leplezetlen történelmi igazságok hirdetésétől, tanításától és a hova a kormány keze elér, azt lehetőleg akadályozza is. Ellenben a protestáns egyházak azoknak a történelmi igazságoknak tanításától a becsület, de meg létezők, fennmaradásuk biztosítása tekintetéből is, el nem állhatnak. De meg ezekben a protestáns, különösen kalvinista iskolákban *volt* meg (fájdalom! ma az egész

magyarországi református egyházban csak árnyéka ha van meg) az a függetlenséget, szabadságot szerető, azért halni kész kuruc szellem, a mely utjában áll mindig az önkényuralomra törekvő hatalomnak. — Na hát Magyarországon — nekem semmi kétségem efelől, ezt a még utban álló kuruc szellemet, a függetlenség, az önállóság lelkét, fogalmát akarják kiirtani a kálvinista iskolák államosításával, hogy az erős központi hatalomra törekvéseknek ez se, ez a kálvinista szellem se álljon utjában. Hogy aztán az a mindenható, erős kormányhatalom e hazá érdekében céloztatik-e, az ismét politikai kérdés lévén, itt nem fejtegethető. De hogy a függetlenség érzetének lassu elsorvasztása nálunk Magyarországon egyértelmű a nemzeti öntudat gyengítésével, az e lapban is kimondható. Kimondható, hogy azt a tiszta nemzeti szellemet, mely élénken érzi, hogy e hazá fennállása csak addig remélhető, míg meg van a magyar népben az önállóságnak, önfentartásnak vágya, tudata, az állami iskolák, az állami nevelés nem, e hazában egyedül a protestáns iskolák ápolják, adják. Mert hogy csak egy vonásban összehasonlítsuk e kétféle nevelést, domborítsuk ki mindeniknek főjellemvonását, irányát. Kevés szóval tehetjük. *Az egyházi iskolák, közelebből a magyarországi protestáns, abban is első sorban a kálvinista iskolák embert nevelnek* ott a hol a vallásos, egyházas szellem még ki nem halt, *ma is*; *az állami iskolák pedig alattvalót.* Végtelen különbség éppen a hazafiság szempontjából is! Oly végtelen különbség, hogy a protestáns iskolákban nevelt ember, főképpen a nép gyermeke csak e hazának lesz, akar lenni gyermeke, ezzel kíván élni, halni, tehát ennek fennmaradásáért békében úgy mint harcban utolsó lehelletéig küzd; az alattvalónak nevelt ember könnyen lesz alattvalója bármely idegen hatalomnak. Nem tulzok. De óhajtanék úgy írni, vagy megfelelő helyen állva úgy szólni, hogy szavaim megvasogassák a csontokat, megrázzák a lelkeket és világosságot támasszanak az elmékben, hogy ezek lássák meg azt, a mi előttem olyan világos! Lássák meg bent az egyházban és azon kívül a kormányon ülő emberek. Ime! Az egyházi iskolákban felzendül naponként több-kevesebb huzgósággal (el fognak tán jönni a napok, melyekben mindenütt igaz érzéssel, áhitattal) az Istent dicsőítő ének, nem is egyszer; megnyílnak (meg kell nyílni mindenütt) a templomok, hol naponként érzi a gyermeki szív annak a megfoghatatlan felségű Lénynek közellétét; tanítója vele imádkozik; előtte és vele megszűnés nélkül Istenről beszél, belecsepegteti lelkébe, jobban mondva, megerősíti abban Istenről azt a tudatot, melynek sejtelmét már a szülei házában lelkébe szivta, (mert hiszen a magyar népben egész a legközelebbi időkhöz így volt ez :) hogy Ő az egyetlen imádandó Felség, kinek neve előtt minden térd meghajol, a ki uralkodik millió világok felett, ura, királya a királyoknak; de e mellett ugyan csak a vallás parancsolatából szivja lelkébe, hogy *„adjátok meg a mi a császáré, a császárnak“* Mt. 22 : 21. és megadja azt önkéntes és nem szolgálai, meghunyászkodó hódolattal, mert tudja, hogy *„nincsen hatalmasság, hanem Istentől.“* (Róm. 13 : 1.) Minderről az állami iskolákban soha egy hang sincs, hanem csak a vallásórakon, a mi még rosszabb, mert az együgyű nép idővel arra a gondolatra jöhet, hogy nem kell már a vallás, csak a papoknak; hiszen a fiatalabb tanító-nemzedékből már atheista emberek is kerülnek, a kik az ő *nagy tudományukat* terjesztik a nép között is. Egyházi éneket soha nem énekelnek, még ha tiszta református is az iskola népe és tanítója;

az imádkozást is nagyon sok elhagyja; de a mi fő, Istenről olyan felmagasztosult, meghatott hangon soha nem beszélnek. De igen, folytonosan a felsőbb hatalmasságokról, kiknek (miniszternek, esetleg tanfelügyelőnek) arcképei ott függnek a falon, hogy a gyermek szokja meg azokra félelemmel tekinteni, mert hiszen már egy tanfelügyelő olyan ur, a kit a köteles alattvalói hódolat (ánbár talán ő maga is tanítóból protekció útján lett minden érdem és képesség nélkül tanfelügyelővé)* „nagy férfiúnak“ nevez, ki „a kelő hajnal szép mosolygásával“ megy „nagy kegyesen“ az iskolába, „szívén hordozva a gyermekek lelki üdvét“ (!) Ez iskolákban megtanítják minden rendű földi hatalmasságnak nevét, állását, az azok iránt köteles tiszteletet, az alattvalói engedelmességet az ő szavokkal „a loyaltást“; de nem Isten félelmét. E neveléstől annak a nemzedéknek lelke, gondolkozásmódja, a mely még felekezeti iskolából került, teljesen idegen, azt nem érti, nem szereti, de nemzedékről nemzedékre tökéletesebb hű alattvalókat fognak ez iskolák kibocsátani. Hanem ezeknek a hű alattvalóknak a lelke aligha lesz egyszersmind rettenthetetlen és megvesztegethetetlen hazafiui lélek. Ez iskolákban énekelt hazafias dalok a nép gyermekének lelkében a vallásos éneket, imádkozást nem pótolják. Soha ne énekeljen bár ú. n. hazafias dalokat az a nép, de neveltsék erős kálvinista szellemben, mély vallásosságban: kemény rendületlen hazafi lesz az. Mert *hazafi csak az lehet, a ki valódi, egész ember. Ember pedig csak az, a ki semminek érzi magát a felleges Isten színe előtt és alázattal hajlik, omlik porba az ő neve előtt; de nem görnyed, nem hajlong halandó előtt.* Ilyet ad a vallásos, főképp a kálvinista egyházi nevelés; istentagadó, emberimádó népet az állami oktatás. A földesi meg bojtja stb. gyönyörű, értelmes, ölestermetű, gazdag kálvinista nép sir, az Isten nagy nevét, az ember por bűnös voltát prédikációban halván; a harasztosi kurátor már hirdeti, hogy nincs Isten, a természet uralkodik! ? . . . Az a kálvinista magyar, a ki Kossuth temetésén könnyek közt és könnyeket fakasztva énekel még a *„Te benned biztunk-ot, ez Istenben való bizalommal sokkal bizonyosabban megmenti és tartja e szegény hazát, mint az Isten nélkül fel nevelt nép a Szózatnak, Himnuszak stb. éneklése mellett.* Nem habozom azért kijelenteni, hogy én amilyen szükségesnek tartom az evangéliumi református iskolákat a józan vallásosság, tiszta istenismeret, az Isten országa terjesztése végett, éppen olyan, *sőt elengedhetlenebb eszköznek itélem a rendületlen erős magyar hazafiság, Magyarország fentartására. Mikor mi kálvinisták minden iskoláinkat odaadtuk az államnak, egyházunk mint tövemetszett fa magától kifog dőlni; ezután pedig jő e hazában a magyarság lassu, de biztos elsorvadása, a magyar nemzeti állam megdőlése.* Pedig szédítő gyorsasággal haladunk e cél felé. A Királyhágóntuli 4 egyházkerületből nincsenek adatok birtokomban. De van egyházkerületünk. Itt az 1902. évi Névkönyv kimutatása szerint van 539 anyaegyház, 200 leányegyház; tehát összesen 739 olyan egyház, melyben iskola van. És ezen 739 egyház közül megvan az iskolája 183-nak, elvesztette 553. Ha most tudjuk, hogy az erdélyi nép jellemében természeti, társadalmi viszonyok, történelmi alakulások hatásának eredményeképpen már alapjában véve is sokkal nagyobb a simulekonyság, hajlékonyság, kevesebb az ellenálló erő tá-

* Általánosságban nem mondhatjuk.

madások, kitéréssekkel szemben: abban az 53 iskola elvesztésében az alkuvást nem ismerő erős magyar jellem fentartásának ugyanannyi védbástyáját, erősségét sirathatjuk.

Közelebről református egyházunk az iskolák államosításával a folyton forrongó és hevesebbé váló gyűlölködés, viszálykodás mérgét fogadta be kebelébe, mely alattomban kisebb nagyobb mértékben mindenütt megvan, itt ott keserű kitörésekben is meg-megnyilatkozik. A gyalui tanítói kör hevesen megtámadja a református papságot köri gyűlésén és azt csaknem nyíltan tudatlannak, lelkiismeretlennek mondja és felterjesztést határoz a közoktatási miniszterhez a vallástanítás szabályozását kérendő. A görgény-üvegesüri állami tanító egyenesen inzultálja a református lelkészt. Egy harmadik helyen (ha jól emlékszem szintén Maros-Torda megyében) álnokul feljelentik a református lelkészt, hogy nem jár az állami iskolába vallástanításra, hanem magához rendeli a növendékeket; a vizsgálat pedig beigazolta, hogy azért nem jár, mert az iskolaépület egy fanatikus pópista ember tulajdona lévén, az nem engedte be házába a református lelkészt. Harasztosan a lelkészt reformáció ünnepi prédikációjáért a kántor („áll. el. isk. ig. tanító“) besugására tanfelügyelőhöz, onnan igazgatótanácshoz jelentik fel; a mikor a lelkész erélyes fellépésére a gondnoksági helyetteselnök, tanubizonyosságok nélkül maradván, a panaszt visszavonja, ezt maga a panaszolt lelkész által gondnoksági jegyzőkönyvre vétetni engedi: a tanfelügyelő rendeletet küld a gondnoksághoz, hogy panaszolt lelkész kizárásával és *értesítése nélkül*, tanukkal (!) bizonyíttassa rá a lelkészre, hogy prédikációjában államellenes izgatás volt. Adjuk még ehhez a temesvári esetet. És gondoljunk utána, hogy én p. o. a csend kedvéért utóbbi években már meg se láttam, ha az 52 vasárnapon teljesített éneklésért a református egyháztól 4–500 frtot. élvező kántor templomba nem jön nagy hetekben, hanem énekeltem magam, melyről alig hiszem, hogy egymagában állana; és gondoljuk utána még azt is, hogy a papokat lehetőleg kitudják a gondnoksági elnökségből, ha pedig meg nem akadályozhatták, igyekeznek megkeseríteni minden tettében; vegyük még ezekhez tájékoztatóul az olyan jelenségeket, mint p. o. hogy állami tanítók református ember létökre falu helyen mind ők magok, mind gyermekeik a papnak hátat fordítanak, utcaán tüntetőleg nem köszönnek: szerzünk némi fogalmat azokról az áldatlan állapotokról, melyeket az iskolák államosítása a református egyház kebelében teremtett; valamint tájékoztatást a felől, hogy ilyen állapotok mellett a népneveléséről mennyire nem lehet mégcsak szó sem, holott az iskola és az egyház között okvetlen szükséges összhang, sőt egység helyett titkos, vagy nyílt ellenségeskedés van. Az állami, vagy eleintén u. n. közös iskolák felekezeti, társadalmi és nemzetiségi korlátok lerombolására, ezzel a testvéri összetartozás érzetének ápolására és így a közös munkálkodás előmozdításra is lettek volna hivatva. Ennek is épen az ellenkezőjét érték el. Ezt ha előre nem láttuk és nem láttuk a hivatalos egyház: most már semmi kétségünk nem lehet felőle. A fentebb elmondott romlásoknak lesz tehát tétien szemlélője egyházunk, ha nem emeli fel tájékoztató szavát a törvényhozás és kormány előtt, hogy ezek, a kik épen azt hirdetik, hogy a közoktatás állami feladat, értsék meg, hogy ha azt az oktatást az egyházak teljesítik is, azok is csak állami feladatot végeznek, az államhatalmi érdekében munkálkodnak. És vajon nem lehetne-e a hivatalos és nem hivatalos közfelfogásba

bevinni azt a meggyőződést, hogy a protestáns egyházak iskolai vagyonának és az állam pénzbeli erejének egyesítésével egyházi iskoláknak, azaz egyházi főhatóság kormányzása, de állami ellenőrzés (hiszen mi ettől nem félhetünk) alatt álló (a mely állami ellenőrzés azonban csak az államhoz hű irányzatra terjedne ki) és feltétlenül protestáns egyházi szellemben vezetendő iskolák állítá-a, még az eddigieknek is ilyen alakra visszavitele míg az államra pénzügyileg előnyösebb, addig a magyarság érdekében határozottan jobb eszköz!? Ezt a módot az az irány, mely nem a magyarság, hanem a központi hatalom erősítését akarja, csakugyan nem fogadja el. Ha pedig nem fogadja: akkor református egyházunk összes iskoláit épen a leginkább veszélyeztetett pontokon, rövid idő alatt elfogja veszteni, mert népünk azokat a maga erején fenntartani képtelen.

Nagy István.

TANÜGY.

Az országos ev. reform. tanáregyesületi választmány fölterjesztése az egyetemes Konventhez, az egyházi törvények revisiója tárgyában.

(Folytatás.)

102. §. Az ebben foglalt utasítások részben a 425. §-ból vannak ide, megfelelőbb helyre áttéve, miáltal a 425. §. elesik.

108. §. E §. módosítását és pótlását részint újabb fejlemények (pl. az 1894. évi nyugdíjtörvény), részint meglévő szükségek követelik. A nyugdíjazásra vonatkozólag kikötéssel kell élnünk az országos nyugdíjintézetbe netalán be nem lépő intézetekre nézve s köteleznünk azokat a nyugdíjra jogosult tanároknak, valamint a tanári özvegyeknek és árváknak olyan ellátására, minőt az 1894. évi nyugdíjtörvény biztosít.

109. §. A tanárok kötelességeinek főbb vonásokban elsorolását úgy óhajtjuk törvénybe venni, hogy a lényegesek ne mellőztessenek, s hogy addig is, míg a részletes tanári szolgálati szabályzat elkészül, semmi félreértés elő ne fordulhasson. Így kiválóan fontos és a lelkiismeretbeli felelősség szempontjából egyik lényeges teendője a tanárnak a tanulók osztályozásának megállapítása. Ezt tehát törvénybe kell iktatni. Nagy szükség van a tanári pragmatikára, mert ennek a híján számtalan esetben fordulnak elő a tanárok és fentartó testületek között ellentétek és surlódások. A lelkészi pragmatikát törvényeink 111–143. §§-ai foglalják magukban. Ily módon kell a tanárok szolgálati viszonyait is szabályozni. A zsinat a 86. §. f) pontjában foglalt jogánál fogva jelen §-ban a pragmatika főbb vonásait kijelöli s azoknak alapján, javaslatunk értelmében, a konvent a részletes szabályzatot elkészíti.

173. és 176. §§. Természetesnek és a tanintézetek jelentőségével indokolhatónak tartjuk, hogy legalább a felettük legfőbb felügyeletet gyakorló püspökök és főgondnokok választásába a tanári testületeknek is legyen szavazatuk. Ezt a jogot meg is adta nekik az 1881. évi zsinati törvény, de az 1891–3-iki elvette. Egyes főiskolák (pl. a debreceni) a régi gyakorlat és törvény értelmében ma is élnek püspök- és főgondnok-választási jogokkal. Illő, hogy az elvett jog, az egyöntetű eljárást végett is, általános érvénnyel ismétellen felujtassék.

II-ik Csoport.

Egyházi törvénykezés.

281. §. c.) (uj pont.) A tanítók és tanítónők ügyeiben ítélkező bíróság tagjai közé egy tanító is beválasztandó az egyházmegyei közgyűlés mindenkor tanító-képviselői közül.

284. §. 2-ik kikezdés. Első fokon ítél: a) az egyházi közigazgatás terén a 300. §-ban felsorolt vitás ügyekben, a tanárokat illető ügyek kivételével, melyek első fokon az egyházkerületi bíróság elé tartoznak, nemkülönben ítél . . .

286. §. d) (uj pont.) A tanítók, tanítónők és tanárok ügyeiben ítélkező bíróság tagjai közé egy tanító, illeleg tanár is beválasztandó az egyházkerületi közgyűlés mindenkor tanító-, vagy tanár-képviselői közül.

289. §. a) Első fokon, a püspök és az egyházkerületi főgondnok kivételével, az esperesek, úgyszint mint lelkészek, az egyházmegyei gondnokok és az összes egyházkerületi tisztviselők által elkövetett fegyelmi vétségek felett; az egyházkerület főhatósága alatt álló főiskolai, gymnásiumi, tanító-, tanítónő- és kisdedővőképző-intézeti s felsőbb leányiskolai tanárok közigazgatási és fegyelmei ügyei felett.

292. §. c. (uj pont.) A tanítók, tanítónők és tanárok ügyeiben ítélkező bíróság tagjai közé egy tanár is beválasztandó a konvent mindenkor tanár-képviselői közül.

Indokolás.

281. §. c), 286. §. d), 292. §. c) uj §§. Nagy megnyugvására szolgálna a ref. tanügy munkásainak, ha egyházi törvényhozásunk e javaslatok intentioi szerint intézkednék. A tanítói és tanári pályának sok olyan jellemvonása van, a mely a hivatásos szakember előtt nem ritkán más színben tűnik föl, mint e munkakörön kívül álló egyének előtt. A nevelő és tanító cselekedeteinek rugói sokszor oly mélyen gyökereznek a hivatásban, hogy megvilágításukra és mérlegelésükre a szakember tapasztalata és belátása szükséges. Ezért az állam a tanárok fegyelmi vizsgálatait rendszeren a tanárpálya magasabb fokain álló szakférfiak által intézteti. S főleg akkor, midőn a tanári szolgálati pragmatika még sem az államnál, sem a felekezeteknél nincs megállapítva, csak az ítélkezés alapjait fogja megzilárdítani, ha a tanítók és tanárok hivatali működése fölött ítélkező bíróság körében nálunk is tapasztalt szakférfi belátása világítja meg az ügynek paedagogiai és didaktikai vonatkozásait, oszlatja el az esetleges félreértéseket s a közoktatásügy érdekeivel egyeztetni össze a sokszor egész életre kiható ítéletet.

284. §. Ha a közép- és főiskolák feletti felügyelet (483. §. és 493. §. c), tanárainak megerősítése (108. §.) és fegyelmi ügye (289. §. a), az egyházkerület, illeleg az egyházkerületi bíróság illetékességi körébe tartozik, akkor egészen természetszerű s a rendszer logikus keresztül vitele is megkívánja, hogy a tanárok választása, fizetésviszonyai stb. körül felmerülhető vitás kérdések is az egyházkerületi bíróság körébe utaltassanak, mivel az egyházmegye a középiskoláknak semminemű ügyével nem foglalkozik, kivéven, ha közvetlen fentartótestülete valamely gymnásiumnak s ezen esetre szól a 41. §. l) pontja.

III-ik Csoport.

Köznevelési és közoktatási sserveset.

405. §-on kívül álló szavak a 405. §-ba foglalandók, így:

405. §. A magyarországi református egyház kebelében a köznevelés és közoktatás eszközzésére, az egyházi törvények 3. §-a értelmében, az egyházi hatóságaink igazgatása és kormányzata alatt a következő, részint meglévő, részint életbeléptetendő intézetek szolgálnak:

1. Népnevelési és oktatási intézetek:

a) kisdedővőintézetek. (Ehez képest a további §§-ban is mindenütt az „óvoda“ szó „kisdedővőintézet“-tel helyettesítendő).

b) elemi és felsőbb népiskolák, c) polgári fiu- és leányiskolák.

d) tanító-, tanítónő- és kisdedővő képzőintézetek. (Ehez képest a további §§-ban is mindenütt a „képezde“ szó helyes magyarsággal „képzőintézet“-tel helyettesítendő).

3. Középiskolák:

a) gymnásiumok.

b) felsőbb leánynevelő intézetek.

405. §. után uj §. A magyarországi református egyház kebelében a köznevelés és közoktatás eszközzésére fenálló mindennemű tanintézetben, a nevelés és oktatás nyelve, kizárólag csak magyar lehet.

406. §. A népnevelési intézetek körébe tartoznak: a kisdedővő intézetek, elemi és felsőbb népiskolák, polgári fiu- és leányiskolák, tanító-, tanítónő- és kisdedővő képzőintézetek.

415. §. Az egyházak által fentartott elemi és felsőbb népiskolák, polgári fiu- és leányiskolák számára. . .

421. §. fölé címül: A népiskolai tanítókról és tanítónőkről. (Ehez képest a további §§-ban is a tanító mellé a tanítónő, mint szintén a tanítóképző intézet mellé a tanítónőképző intézet mindenütt oda irandó.)

421. §. Mindegyik egyházkerület, a melynek tanító- és tanítónőképző intézete van, egy tanító- és tanítónőképesítő bizottságot állít fel, melynek tagjai: az illető tanító- vagy tanítónőképző intézet rendes tanárai és az egyházkerületnek 3 választott képviselője, kiknek egyike a képesítő bizottság elnöki tisztét viseli.

422. §. Elemi tanító- és tanítónőképesítő vizsgálatra oly egyének bocsáthatók, a kik magyarul beszélni és írni teljesen tudnak s valamely nyilvános tanító- vagy tanítónőképzőintézetben a tanfolyamot elvégezték s a köteles iskolai vizsgálatokat letették. Akik tanító- vagy tanítónőképzőintézeti tanfolyamot nem végeztek, a képzőintézeti tárgyakból magánvizsgálatot tehetnek . . .

424. §. A negyedik sorból az „állami“ szó kihagyandó

425. §. Elmarad (L. a 102. §-nál.)

429. §. Okleveles tanító- és tanítónő hiányában az esperes engedélyével az iskolaszék nem okleveles egyént is alkalmazhat ideiglenesen a legközelebbi választásig, vagy egy év tartamára. A nem okleveles tanító és tanítónő rendkívüli esetekben . . .

435. §. második kikezdés: Az elemi iskolában a rendes tanító fizetése tisztes lakáson vagy megfelelő lakáspénzen kívül legalább 800 korona alapfizetésnél és ötízbeli 100 korona korpótléknál, a segédtanító fizetése pedig lakáson vagy megfelelő lakáson kívül élelmezéssel 300 koronánál, élelmezés nélkül 600 koronánál kevesebb nem lehet.

A felsőbb népiskolában a rendes tanító fizetése tisztes lakáson vagy megfelelő lakáson kívül legalább 1200 korona alapfizetés és ötízbeli 100 korona korpótlék; a segédtanítóé pedig lakáson vagy megfelelő lakáson kívül élelmezéssel 400, élelmezés nélkül 800 korona.

A polgári iskolában a rendes tanító fizetése lakáson vagy megfelelő lakbéren kívül legalább 1600 korona alapfizetés és ötízbeli 100 korona korpótlék; a segéd-tanítóké pedig lakáson vagy megfelelő lakbéren kívül 1000 korona.

Az ideiglenes tanítók fizetését az iskolaszék méltányosan állapítja meg.

A fizetés készpénz vagy azzal egyenértékű természetbeli jövedelem lehet.

441. §. Az egyházközségek által fentartott kisdedővő intézetek, népiskolák és polgári iskolák fölött álló hatóságok . . .

443. § . . . ahol pedig több tanító van, a tanító-testületnek minden 5 tanító után ugyancsak 3 évre választott egy-egy képviselője, ugy azonban, hogy a tanító-képviselők száma az iskolaszékben az összes tagok $\frac{1}{3}$ -ánál több nem lehet.

446. § . . . egyházkerületi szabályrendeletek körén belől a polgári és népiskolákra és kisdedővő intézetekre szükséges.

449. § . . . minden népiskolát, polgári iskolát és kisdedővő intézetet megvizsgál . . .

450. §. végire : E bizottság $\frac{1}{3}$ -ad részben az egyházmegyei tanítótestület képviselőiből alakítandó meg.

451. §. 3-ik kikezdés : Az egyházkerületi közgyűlésnek népiskolai ügyekben véleményező és javasoló szerve a *népiskolai tanügyi bizottság*, mely $\frac{1}{3}$ -ad részben az egyházkerületi közgyűlés lelkészi, $\frac{1}{3}$ -ad részben világi tagjaiból, $\frac{1}{3}$ -ad részben pedig tanító- és tanítónő-képzőintézet tanárainak s a tanítótestületnek egyházkerületi képviselőiből alakítandó meg. E bizottság munkakörét az illető tanárkarok és a tanítótestület meghallgatásával az egyházkerület szabályrendeletileg állapítja meg.

452. §. E §. mint a köznevelési és közoktatási szervezet I. részének negyedik fejezete, átteendő megfelelő helyére a III-ik rész végére a gimnásiumok után, mint II-ik fejezet a következő alakban :

A felsőbb leányiskolák (VI. osztály) és más középiskolai jellegű felsőbb leánynövelő intézetek felállítását, fentartását és szervezetét az egyházkerületek előterjesztése alapján az egyetemes konvent szabályozza. Tantervökre, tankönyveikre, igazgatásukra, ugy szintén a tanárookra és tanítónőkre nézve a gimnásiumokat illető törvényszakaszok elvei alkalmazandók.

453. §. után új §. Ez intézetekben rendes, helyettes és óraadó tanárok és tanítónők alkalmazhatók.

Rendes tanárok csak oly feddhetetlen életű, reformált vallásu magyar honpolgárok lehetnek, akik az illető tanszakban középiskolai tanári oklevelet nyertek; a tanítónő és kisdedővőképzőintézetekben pedig rendes tanítónők csak olyan feddhetetlen életű, reformált vallásu magyarnők lehetnek, kiknek erre megfelelő (ez időszerint legalább polgáriiskolai tanítónői) képesítésök van.

Helyettes és óraadó tanároknak és tanítónőknak csak ideiglenesen, 1—3 évre alkalmazhatók oly feddhetetlen életű egyének, kik ha még képesítő vizsgálatot nem tettek is, de a megfelelő tanár-, vagy tanítónőképző tanfolyamot elvégezték s kimutatják, hogy azon szakra készültek, melynek tanítására vállalkoznak, vagy pedig az illető szakbeli képzettségüket, egyszersmind kellő általános műveltségüket irodalmi munkásságukkal igazolják.

454. §. után új §. A tanárok és tanítónők választására és megerősítésére, továbbá nyugdíjazásukra, ugy szintén köteleességeikre és heti óraszámukra vonat-

kozólag a gimnásiumi tanárokat illető törvényszakaszok alkalmazandók.

455. §. A tanterv, rendtartás és fegyelmi szabályok megállapítása tárgyában a gimnásiumi tantervre, rendtartásra és fegyelmi szabályokra vonatkozó 473. és 477. §§. elvei az arányadók.

456. § . . . melynek elnökét és nem tanár tagjait az iskolafentartótestület választja. Tagjainak száma az elnökkel együtt legalább 5, legfőlebb 9, melynek $\frac{1}{3}$ -ad része az igazgatóval együtt, aki hivatalból tagja a tanácsnak, a tanári testület által választott képviselőkből áll.

457. §. Az igazgatótanács hatáskörét, a tanári testületek meghallgatásával, az egyházkerületek szabályrendelettel állapítja meg.

458. §. Az igazgatótanács fölött álló kormányzóhatóságok :

a) az intézet fentartótestülete,
b) a felsőbb egyházi hatóságok u. m. az egyházkerület és az egyetemes konvent.

458. §. után új §. A tanárok közigazgatási bírósági és fegyelmi eseteiben első fokozaton az egyházkerületi, másodfokon az egyetemes konventi bíróság ítélt (289. §. a)

463. §. fölé címül :

(Folyt. köv.)

Az ev. ref. tanítók Országos Egyesületének közgyűlése.

F. hó 14-én tartotta meg az ev. ref. tanítók Országos Egyesülete közgyűlését Kolozsváron az ev. ref. theol. fakultás dísztermében, mintegy 200-ra menő tag részvétele mellett. A jelen voltak közül megemlíjük itt főtiszt. Dr. Bartók György erdélyi püspököt, Herepey Gergely ev. ref. lelkészt, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelőt, Dr. Kecskeméthy István theol. tanárt, Lukácsy Imre ev. ref. lelkészt, a „Magyar Szó“ képviselőjét, Kovács János egyetemi tanárt, Sinka Sándor főgymn. igazgatót stb. stb.

A szerda reggeli 7 óras vonattal érkező tanítókat nt. Herepey Gergely ur várta és fogadta a kolozsvári tanítók élén, honnan szívélyes köszöntések és üdvözlések után hoszu kocsisorban vonultak az érkezők a theol. facultás épületében rendezett szállásra.

Az első nap a történeti nevezetességekben gazdag város megtekintésével telt el egész esti 6 óráig, mikor is a közgyűlést előkészítő értekezlet és választmány kezdte meg a késő esti órákba elnyult munkáját.

A közgyűlés a 37-ik dics. két első versének ének-lése és nt. Herepey Gergely ev. ref. első lelkész szívéhez szóló imája után vette kezdetét.

Legfontosabb tárgya volt a zsinat elé terjesztendő memorandum, melyben a népoktatásügy s az ezzel kapcsolatos tanítószék eminens érdekei látnak, ha ugyan látnak napvilágot.

Tíz év múltán, az akkori zsinathoz felterjesztett emlékiratnak ad acta tevése után ismét az ajtó előtt áll a ref. tanítószék. Az akkor lehangozt kedélyek némileg magokhoz tértek, hogy még egyszer próbát tegyenek az alkotmány sáncain kívül — a bejutásra.

Akkor is azt hitte, most is azt hiszi a ref. tanítószék, hogy nélkülözhetetlen eszköze az egyetemes egyháznak s mint ilyen értékét megillető elbánásban fog részesülni s örüllőink, törvényhozó nagyjaink a hithűségben maguk elé senkít menni nem hagyó reform. tanítószék nem kényszerítik belé abba a fatális nyugalomba, melyből ez utolsó kísérlet eredménytelensége,

okvetlen belekényszeritené. Abban a meggyőződésben él ugyanis, hogy saját akarata ellen senkit sem boldogíthat senki.

Ilyen felfogás vezette az országos egyesületet, már megalakulásában ez a felfogás lebegett a kolozsvári gyűlés felett is. Remény és bizalom egyfelől, lemondás másfelől. Csak a jövőben vetett hit volt egyforma színes, mely jövő úgy lehet messze, igen messze van, de mely feltétlenül eljő, ha csak az idő kereke vissza nem fordul. Mert hisz a református egyház szeretete fejlődésre képes, az alap érintetlen hagyása mellett. Ezt mutatja a mult. Miért ne biznánk hát a jövőben, hogy a rendiség színezetét magán viselő autonomia, a fejlődött harmadik rendet is betudja illeszteni tanácskozó, kormányzó és igazgató testületei keretébe.

E fejlődést természetesnek tartja a reform. tanítótság, eljövételében hisz, de nem magára vet, ha még most is csalódik; kesernyész megnyugvással ebbe is bele törődök. Veszíteni veszít, de az egyetemes egyház többet veszít.

A zsinat elé terjesztendő kívánalmát a következő négy fő pontba foglalja össze a tanítótság um.

1. *Népiskolánkban a vallástanítás, az erkölcsi képzés helyesebb irányba terelése: a református közérzés, hagyományos buzgóság ápolása.*

a) Lelkészek és tanítók képzésénél a népiskolai vallásoktatás tananyaga, módszere helyes és gyakorlati didaktikai oldala nagyobb figyelemben részesüljön. Lelkészek egyenes céllal neveltessenek arra, hogy a vallástanítás szorosán vett hivatásukhoz tartozik; más oldalról a tanítók benső vallásos képzése, valódi magyar reform. szellemben való nevelése mintegy sarkpontja legyen tanítóképzésünknek.

b) A népiskolai vallástanítás a tanító dolga és kötelessége. Azonban azon törvénynyé vált határozat, mely szerint „az iskolai vallásoktatást a lelkészek teljesítsék,“ (konfirmálás) lehetőség szerint végrehajtsák. De tekintettel a nagyobb központokra, külön vallástanítók és kántorok képzéséről is történjék gondoskodás

c) A vallástananyaga ne csak a kor és művelődés követelményeinek megfelelő módon állíttassék össze, hanem a gyermek felfogásához mérten, a szíves és lélek nemesebb indulatainak figyelemben tartásával. A tulnyomóan ó-szövetségi és sok tekintetben felesleges bibliai történetek kisebb mennyiségben vétessenek elő, ezeket inkább olvasókönyv alapján kell tárgyalni; az új szöv. történetek nagyobb mennyiségben és több gondal választhatók össze. Ezekre nézve a *rendes bibliu olvasást* kell gyakorlatba venni.

Az erkölcsstan élethez alkalmazott előadása példákban felmutatva, bibliai alapon bizonyítva, képezze a népiskolai vallásoktatás betetőzését.

Ehez csatlakozik az egyháztörténet. Kitűnő jeleseink, áldozatkész alapítóink életrajzát kell itt vonzó alakban feldolgozni. Ezeknek életéhez kell kötni a hit élő és látható megnyilatkozását.

d) Az elhanyagolt énektanításra több gond fordítandó; hasson oda egyházi főhatóságunk, hogy az állami tanítóképző intézetekben egyházi ének- és zene-tanár állíttassék be s azt rendes fizetéssel az állam lássa el.

e) A népiskolai énektanításnál ne a mennyiségre, hanem a minőségre tekintsünk. A legrövidebb idő alatt kiválasztandók azok a Zsolt. és Dics. dallamok, melyek magán és közistenítészteletekben a vallásos érzés és buzgóság felébresztésére legalkalmasabbak. Azon teme-

tési énekek, melyek temetési szertartásaink díszére nem szolgálnak elhagyandók. Égető szükségnek tekintjük az énekes könyvek megfelelő összeállítását: iskolai, templomi és temetésre szolgáló tapintatos elrendezését.

(Folyt. köv.)

Debrecen, 1902. aug. 18.

Közli:

Csurka István,
mint az orsz. egyesület jegyzője.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészeiktatási ünnepély.

Lélekemelő szép ünnepély folyt le f. év augusztus hó 3-án B.-Sonkolyoson, a mikor is tiszteletes Nagy Lajos ev. ref. lelkész beköszönő beszédét tartotta.

Az ünnepély d. e. 10 órakor kezdődött, s részt vett azon az egész ref. egyház kicsinyje és nagyja s a környék notabilitása.

A zsufozásig megtelt ref. templomban, miután a hívek a 235 dics. 1-2. versét Csáthy Lajos fenesi ref. tanító művészies orgona kísérete mellett elénekelték, először Nagy Lajos ref. lelkész mondta el remek beköszönő beszédét. Alapige volt Apostolok cselekedetéről írott könyv X r. 29 vers: „Minden ellentartás nélkül jöttem a hivatalra: Azt kérdelem azért, miért hívtok engem?“

Mélyen megindító szavakban fejtette ki, hogy miért hív a gyülekezet lelkészt s miért megy az ellentartás nélkül, dacára annak, hogy fáj elhagyni a régi kedves helyet, hova sok édes emlék köti és hogy mily bizonytalan jövőnek megy eleje.

A minden szívet elragadó és megindító beszéd után Sipos János b.-ujlaki ref. lelkész az urasztalanál a sonkolyosi viszonyokhoz alkalmazott szép beszéd kíséretében egy bibliát nyújtva át az új lelkésznek, üdvözölte őt a maga és a gyülekezet nevében s Isten áldó kegyelmét kérte gyönyörűséges de nehéz pályájára.

Végül a 235 dics. 3-ik versének eléneklése után a templom előtti téren, az egyháztanács előljárai teljes számmal s az ünnepélyen jelen volt egyháztagnak járultak az új lelkész elé s üdvözölték őt az igaz szeretet melegével.

Az egyháztanács üdvözlése alkalmával megható volt egyik egyháztanácsos rövid, de tartalmában mély értelmű beszéde, melyben, hogy a gyülekezet örömét kifejezze, többek közt így szölt „Most már örül igazán a mi szívünk s büszkék vagyunk papunkra“.

Valóban örülhet is a református magyarság e kicsiny végvára: B.-Sonkolyos, mert egyházi életében most kezdődik ama jobb kor, mely után buzgó imádság epedezett csakugyan! Örülhet, mert az új lelkészben, kit aradmegyei Szemlak községből hívott el lelkipásztornak, nemcsak kitűnő szónokot de igazi papot is nyert; ki a népnek, személyt nem válogatva igazi lelki atyja, barátja, orvosa és tanácsadója is egy személyben!

Isten áldása legyen működésén!

Közli:

Tóth Lajos
jánosfalvi állami tanító.

Tisza Kálmán emléke.

Reformált egyházunk nem rég elhunyt nagy fiának, bölcs vezérének s a mi kised geszti egyházunk

atyai szívü pártfogójának fennáll már az első emlékoszlopa; nem hideg kő, nem élettelen érc, hanem meleget sugárzó, életet költő és minden érenél maradandóbb, t. i. az Ő nevével elnevezett „Tisza Kálmán kisedóvoda“. A nagynevű apának hozzá méltó fia, Tisza István gróf, alapította és adományozta ezt a geszti ev. ref. egyháznak.

Az alapítványt tevőnek fennkölt gondolkodását, nemes célzatát, mély vallásos érzületét s az apának emléken függő, soha nem hamvadó gyermeki szeretetét semmi sem jellemezheti jobban, mint az adományt felajánló s a geszti presbyteriumhoz intézett levelének ezen bevezető része: „Istenben boldogult édes atyám áldott emlékével valamely maradandó olyan alkotás által óhajtván megszentelni, mely az ő jó szívét hirdesse s ennek a mi községünknek — melyhez oly meleg szeretettel ragaszkodott — javát munkálja akkor is, mikor mi, kik szemtől szembe ismerheftük őt, nem leszünk már az élők között: egy az ő emlékezetét hirdető kisedóvoda felállítását határoztam el s annak állandó fentartását kívánom biztosítani.“

Azután elmondja, hogy az általa kisedóvodai célokra megvett, átalakított és berendezett beltelket a rajta levő épületekkel és teljes felszereléssel együtt a geszti ev. ref. egyház tulajdonába bocsátja; továbbá a kisedóvoda fentartására 30,000 korona tőkét adományoz, melynek 1500 koronát tevő évi kamatja kizárólag a kisedóvoda céljaira fordítandó, a mutatkozó felesleg pedig gyümölcsözőleg helyeztessék el a netaláni rendkívüli szükségletek kielégítésére; végül kiköti, hogy bár az óvoda határozottan ev. ref. felekezeti jellegű legyen, mindazáltal annak látogatása ingyenes legyen valláskülönbség nélkül a község összes lakosságának megfelelő koru gyermekei számára.

Igy gondolkozott, így határozott a mi méltóságos Urunk, és így is cselekedett. Presbyteriumunk f. aug. hó 10-én tartott gyűlésében hálás köszönettel fogadta el e nemes celu, nagy értékű s eredményében a messze jövőre is kiható szép adományt, a mely — ha a fentartásra szolgáló alaptökéhez hozzáveszszük a telek, óvodaépület, melléképületek és összes felszerelés költségeit — megközelíti, talán el is éri a 40,000 koronát.

Ugyancsak e hó 10-én délután, isteni tisztelet után, a grófi család, az egyházi és községi elöljáróság, a szülők és az óvodaköteles gyermekek jelenlétében, rövid beszéddel és imádsággal megnyitottuk a kisedóvodát és átadtuk azt a közhasználatnak. A kicsinyeknek a Méltóságos Grófné által történt szívélyes megvendégelése fejezte be a mi egyszerű, de bensőségteljes ünneplésünket.

Fennáll tehát már a mi kisedóvodánk annak emlékére, a ki nemesak a nagyok előtt volt az elsők között, de nagy szívével oly igazán tudta szeretni a kicsinyeket is! Az ő áldott emlékezete éljen ez intézmény által a mi szívünkben és gyermekeink szívében nemzedékről nemzedékre!

Hát az adományozók előtt — kik, mikor felvették a kicsinyek gondját az Ur nevében, az Ő gondját vették fel (Mát. XVIII. 5.) — hogyan fejezzük ki köszönötünket?! Hiszen, a hol a tettek így beszélnek, ott csak erőtelen rebegetés az emberi szó. Isten igéjével mondom azért: „Az Isten az ő hatalmassága szerint megeselekedheti — s cselekedje is meg! — hogy a ti jókedvetekből való adakozástoknak haszna ti reátok térjen.“ (II. kor. IX. 8.) Igen! tereátok térjen a mi községünk-

nek, egyházunknak s az óvodában jól nevelt gyermekeinknek igaz és őszinte hálaajánlataiban.

Geszti, 1902. aug. hó 14.

Szabó István.
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Zsinati előkészületek.** Az ev. ref. egyetemes konventnek mint zsinatelőkészítő bizottságnak lelkészválasztási albizottsága, melynek elnökéül a Konvent néhai Szabó János konventi tagot küldte volt ki, a főtiszteletű és nagyméltóságú konventi elnökség fölhívása folytán folyó hó 26-án reggeli 9 órakor Budapesten, a Lónyai-utcai ref. főgymnasium disztermében ülést tart, mely alkalommal az ideiglenes elnök megválasztása után, a Sass Béla albizottsági előadó által készített munkálat alapján érdemleges tárgyalás alá veszi az egyházi törvények 182-237. §-ait. Az albizottság tagjai: Baksay Sándor, Bóné Géza, Szilády Áron, Meczner Béla, György Endre, Dávidházy János és Sass Béla.

— **Esperesválasztás.** E hó 14-ik napján bontották fel a békéscsaba egyházmegye esperesi hivatalára és világi tanácsbírói állására beadott szavazatokat. Az esperességre Dombi Lajos 48, Pap Imre 34, Futó Zoltán 8 és Szeremlei Sámuel 1 szavazatot nyert és így feltétlen többséggel Dombi Lajos lett a népes egyházmegye esperesévé; világi tanácsbírónak pedig Bodoky Zoltán, Gyulaváros országgyűlési képviselője választott meg. Őszintén gratulálunk a megválasztottaknak. Dombi Lajos kora ifjúsága óta bő tapasztalatot szerzett az egyházmegyei kormányzatban; édes atyja b. e. id. Dombi Lajos, évtizedeken át kiváló tevékenységű főjegyzője és esperese volt a Szilágyszolnoki egyházmegyének. Az ujonnan választott esperes már theologus ifju korában a szünidők alatt jobb keze volt atyjának a terhes hivatali teendők végzésében, mert hiszen akkor, mint Fábian Dániel egyházi beszédeinek előszavában írta, az erdélyi egyházkerületben a lelkészeknek (s köztük az espereseknek) a segéd tartás tilos volt... Azóta pedig sok tapasztalatokat szerzett két egyházkerület, s ezekben négy egyházmegye ügyeinek igazgatása körül. Erős azért a mi reményünk, hogy a megtisztelő állást annak méltóságához méltóan be fogja tölteni, s kezét fogva nagynevű gondnok-elnöktársával, nemes ambícióval érvényesíti gyakorlati ismeretét a legnépesebb egyházmegye kormányzásában. Ad multos annos!

— **Új főgymnasium a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben.** Örömmel hozzuk tudomására az érdeklődő nagy közönségnek, hogy a hajdunánási hatosztályu ev. ref. gymnasiumnak teljes, nyolc osztályu főgymnasiummá való fejlődése immár végképpen biztosítva van. A magyarországi ev. ref. Egyház egyetemes Konventjének elnöksége ugyanis f. hó 19-én 264. sz. a. kelt leiratában a vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur f. hó 9-én 54.459. sz. a. kelt átiratára való hivatkozással tudomására hozta a nevezett intézet igazgatójának, „hogy Ő cs. és ap. kir. Felsőháznak f. évi július hó 28-án Ischlben kelt legfelsőbb elhatározása alapján a hajdunánási ev. ref. főgymnasium állami segélyezésére vonatkozó szerződést elfogadta.“ Bizvást remélhető ezek szerint, hogy a protestáns nevelés- és oktatásügy érdekében minden áldozatra kész hajduná-

nási ev. ref. egyházközség, mint a szóban levő középiskola fentartó testülete, már a jövő év tavaszán leheteti az új, diszes főgymnasiumi épület alapkövét és ugyanazon év szeptemberében meg is nyithatja a VII. osztályt.

— **Kongrua-ügy.** Az 1902. évi 2-ik félévi kongrua-illetmény beérkezése után azonnal közzétettük e lapban a nyugta beküldésére vonatkozó felhívásunkat s a hirdetések közt közöltük az egyes illetmények összegét. Új lévén az eljárás, 301 helyről csakhamar beérkezett, de 25 egyház lelkészétől aug. 15-re sem jött be a nyugta, a mikor e 25 helyre közvetlenül külön-külön felhívást küldtünk. Ennek ellenére még mindig késik 10 nyugta beküldése. Tisztelettel kérem a késedelmező nt. lelkész urakat, hogy sziveskedjenek mielőbb beküldeni a nyugtát s ne késleltessék a 2-ik félévi kongrua-számadásunk lezárását halogatásukkal. Debrecen, 1902. aug. 22-én. Egyházkerületi pénztári hivatal.

— **Értesítés.** A h.-bösszörményi ev. ref. polgári leányiskolában a beiratások szeptember 1—4. napjain, a felvételi és javító vizsgák 5-én, a magánvizsgák felvétele 6-án eszközöltetnek. A tanítás kezdete szeptember 8-án lesz.

— **Fölvételi-, javító-, pót-, magán- és érettségi vizsgálatok a debreceni ev. ref. főgymnasiumban f. év szeptember havában:** 1. Fölvételi vizsgálatok: bármelyik osztályból szept. 1—2. napjain, délelőtt. 2. Javító- és pótvizsgálatok: a VIII. osztályé szept. 1—2-án, az I—IV. osztályé szept. 3-án, az V—VII. osztályé szept. 4-én. 3. Magánvizsgálatok: a VIII. osztályé szept. 1—2-án; az I—IV. osztályé szept. 5-én, az V—VII. osztályé szept. 6-án; délelőtt írásbeliek, délután szóbeliek. 4. Érettségi vizsgálatok: írásbeli szept. 3, 4, 5, 6 és 8. napjain; szóbeli- és javító vizsgálat szept. 10—11. napjain. Jelentkezni kell a teljes és pót érettségi vizsgálatra szept. 2-án délig, a javítóvizsgálatra szept. 9-én délig az igazgatóságnál. Debrecen, 1902. aug. 22. Az igazgatóság.

— **Pénztári számadás.** A főiskolai pénztárban az 1901 $\frac{1}{2}$. gazdasági év számadása minden irányban kedvező eredményt tüntet fel. A közszükségleti és tanzéki pénztári csoport jövedelem-többlete felülhaladja a 12 ezer koronát, annak ellenére, hogy a tanári fizetési fokozatok a lefolyt gazdasági év folyamában nyertek teljes kivitel, s a minnek következtében 10 ezer koronányi újabb teher nehezedett volt erre a pénztárra. Részletesebb adatokat közelebről fogunk tapunkban adni.

— **Halálozás.** Súlyos családi gyász érte Dóczy Gedeon felső-leányiskolai igazgatót: neje, Fischer Ilona e hó 14-ik napján meghalt. Temetése a közönség mély részvétele mellett 16-án volt. Őszintén érző szívvel osztunk a meglátogatott család leverő fájdalomában; áldott legyen az elhunyt emlékezte; a gyászoló családot vigasztalja meg az Ur, a ki szenvedéseinkben nem hagy el.

Szerkesztői üzenet.

V. I. I. ny. Meg kell várnunk, míg maga a lapulajdonos szerkesztő elláthatja a kérdést. Én a hangot nem találok eléggé szerencsésnek. — G. L. K. U. Sz. — s. A tárcába való küldeményt köszönettel vettük. Igyekszünk orát keríteni. — S. J. M. — a. A mint a multkor közölt pályázati hirdetésből látható: a rendes medréből kicsapni tért patakocska visszahúzódott a törvények gátjai mögé. Ezzel ez a kedvetlen s zavaros kimenetellel fenyegető kérdés okosan megvan oldva. A mi amaz erdélyrési zászlószentelési aktust illeti: azt magunk se helyeslehetjük; de ne felejtjük, hogy erdélyi testvéreink a cerimóniáknak nálunknál na-

gyobb kultiválói; aztán nem is éppen páratlan az eset, s elenyésző csekélység a mellett, mikor valahol az új harangot a lelkész az Atyának, Fiunak és Szentléleknek a nev be huzta volt meg. A lelkesedés néha elkapja az embert, mint a zs.—ó. egykori kollegát, ki a függetlenségi harc zajában egy uri háznai az ujszülöttet a „szabadság, egyenlőség és testvériség Istenének nevébe” keresztelte volt meg. Nem is kívánatos, hogy az ilyen ünnepek előtt a reform. lelkész ridegen elzárkózzék, hiszen így hitsorsosainkat kiszolgáltatnók a más felekezetek kínálkozásának. A kellő prudencia vezethet, az ünnepek cerimóniáját irányíthatja s megszabhatja a református lelkész részvételének kereteit. — B. E. H. — Sz. — ó. Időrendben reá fog kerülni a sor. — S. J. K. — i. Köszönjük a küldeményt. Rövid idő alatt közölni jogjuk. — B. L. O. — i. Tárcaközleményekkel egyelőre talán egész évre elvagyunk látva. Azért — ha foglalkozni szándékozol valamivel, más rovatba való tárgyról írj. Aratni való van bőven, s hála Istennek, aratók is találkoznak szép számmal.

Tartalomjegyzék: Közhivatali viszony. Dr. Baltazár Dezső. — Tárcá: A hugonották végső küzdelme a 18. században Balogh Ferencz. — Gondolatok egyházi törvényeink felett a közelgő zsinat alkalmából. Nagy István. — Tárgy: Az országos ev. reform. tanár-egyesületi választmány fölterjesztése az egyetemes Konventhez, az egyházi törvények revidiója tárgyában. — Az ev. ref. tanítók Országos Egyesületének közgyűlése. Csurka István. — Közéletünk: Lelkészeiktatási ünnepély. Tóth Lajos. — Tisza Kálmán emléke. Szabó István. — Külföldiek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat.

A kisujszállási államilag segélyezett ev. ref. főgymn. igazgató tanácsa a *rajzoló mértan — geometria — tanszékre pályázatot hirdet.*

Pályázhatnak protestáns vallásu, a kijelölt tanszakra képesített okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek; a megválasztott tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek köteles tagja lesz.

A rendes tanár fizetése 2400 kor. törzsfizetés, mely 3200 kor.-ig emelkedhetik és 400 kor. lakpénz, az egyházi pénztárból havi részletekben előre kiszolgáltatva, és 5 alkalommal 200—200 korona ötödéves korpótlék, A korpótlékba a másutt, 10 éven belől, rendes tanári minőségben eltöltött idő is beszámíttatik. A tanárjelöltek fizetése 1600 kor. szintén előleges havi részletekben.

Pályázók, a nagyméltóságú Vallás és Közoktatásügyi Miniszter urhoz kinevezés céljából intézett folyamodványukat f. évi szept. 4-ik napjáig alulírott elnökséghez nyujtsák be. E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

A megválasztott tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik, hivatalát f. évi szept. 10-én tartozik elfoglalni.

Köteles a rajzoló mértant a megfelelő osztályokban és a számtant az I—II-ik osztályban tanítani.

Kelt Kisujszáláson, az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsnak 1902. augusztus 20-án tartott ülésében.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, ig. tan.
elnök.

Pályásat lelkész-tanítói állásra.

A békésbánati ev. ref. egyházmegyébe kezelezt *magyar csanádi* ev. ref. lelkésztanítói állásra pályázat hirdettetik.

Fizetés: 1. Szabad lakás kerttel. 2. 1800. Egezerenyolcszáz korona évi fizetés, havi előleges részletekben. 3. Egyházkerületileg megálapított stóla. 4. 120. Egyszázhusz korona fizetési átalány, melyből a tantermet is fűtni tartozik. 5. Más vallásu növendékektől személyenként 8 korona tandij.

Kötelesség: Mindennemű lelkészi és tanítói tiszt teljesítése.

Pályázati határidő f. évi szeptember hó 6-án.

A folyamodványok Dombi Lajos esperes helyetteshez Gyulára küldendők.

Debrecen, 1902. aug. 16.

Kiss Áron,
püspök

Pályásat.

A turai segédlelkészi állásra, melyhez 500 azaz ötszáz korona fizetés, teljes ellátás van kötve, ezennel pályázatot nyitok. Az állás azonnal elfoglalható.

Tura, 1902. aug. 6.

Ssabó Zsigmond,
ev. ref. lelkész.

**Minden külföldinél
jobbak és olcsóbbak!
a „Debreczeni Vasöntőde és
Géplakatosság“**

aranyéremmel kitüntetett
ék szerkezetű, erőátételes

Borsajtói és Szőlőzúzó! !

Eladás egyedül a gyártelepen: (12-1.)

**Péterfia végén, a
hadházi utczában.**

Az új iskola-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.